

« Նշաններ կտրուին . ինչպէս որ Վարչաւի
« վախճանեալ արքեպիսկոպոսին յուղարկա-
« լորութեան թափօրին ժամանակը զանազան
« նշաններ ու դրօշներ տարուեցան որ խռո-
« վութիւն հանելու եւ իրթուանիան ի հաս-
« տանի հետ միացընելու մարտի էին : Հռով-
« մէական կաթողիկ. քահանաներէն ոմանց դա-
« լաճանութեամբը եւ մեղադարտ գործա-
« կցութեամբը՝ կաթողիկներուն տաճարները
« տէրութեան գէմ թշնամութիւն ցուցընելու
« տեղեր դարձան : Քահանաները գերագոյն
« իշխանութեան գէմ ատելութիւն ու ան-
« պատկառութիւն կ. քարոզէն : Եկեղեցիներուն
« ներսն ու դուրսը տէրութենէն արգիլուած
« երգեր կերգէն , խռովութիւն հանելու մըտ-
« քով ստակ եւ ուրիշ բաներ կծողվէն , եւ վեր-
« ջապէս տեղ տեղ Վեհափառ Կայսեր համար
« մեծահանգէս օրերուն եղած մալթանքները՝

« Նոյն արգիլեալ երգերով կխափանուին :
« Սորա ամէնն ալ այնպիսի յանցանքներ են՝
« որոց համբերելը կարելի չէր :
« Ասոր համար , որպէս զի երկրին խաղաղա-
« սէր բնակիչներուն հանգստութիւնը պահ-
« պանուի , եւ հասարակաց բարեկարգութիւ-
« նը նորէն հաստատուի , ի հաստատանի թագա-
« լորութիւնը՝ ըստ հրամանի Վեհ. Ս. Փ. Ս. ԿԱՅ.
« ՍԵՐ Թագաւորին՝ կհրատարակուի ի պատե-
« ռազմական վիճակի , ասոր հետ մէկտեղ հա-
« նուած կանոններուն համեմատ » :
— Քիւլի , Փոտոլիոյ եւ Վոլինիոյ ընդհա-
նուր Կուսակալը այն կողմի ի հացի բնակիչ-
ները զինաթափ ընել տուաւ , եւ ժիթովիւր
քաղաքը պատերազմական վիճակի մէջ հը-
րատարակեց Կայսերական հրամանաւ՝ սեպ-
տեմբերի 21-ին այն քաղաքին մէջ պատահած
անկարգութեանց համար :

Մ Ա Ն Ր Ա Լ Ո Ւ Ր Ք

ՆՈՐ ԿԱՅՍԵՐԱՇՆՈՐՉ ԱՐՏՕՆՈՒԹԻՒՆ ԽԱԼԻՊԵԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻՆ ԱԶԳԻՍ ՀԱՅԱՅՑ.

Օտար տէրութեանց հպատակները Ռու-
սաստան որ կուգան , պարտական են՝ ըստ
օրինաց՝ իրենց անցագրոյն տեղը տոմսակ
(պիլեր) մը առնուլ տեղական իշխանութե-
նէն , եւ ամէն տարի այն տոմսակը նորոգել՝
երկու բուլլի վճարելով : Խալիպեան Ուսում-
նարանին մէջ այնպիսի օտար հպատակներ
անպակաս լինելով , ըստ խնդրոյ Վերատես-
չին եւ ըստ առաջարկութեան Ընդհանուր

Կուսակալին Նոր Ռուսիոյ՝ Կայսերական վրճ-
ուով Հրովարտակ ելաւ , որ այսուհետեւ Խա-
լիպեան Ուսումնարանին մէջ սովորող օտար
տէրութեանց հպատակ աշակերտներուն՝ վեց
տարուան համար անցագիր տրուի քաղաքա-
կան իշխանաւորէն . իսկ նոյն Ուսումնարանին
կամ անոր Տպարանին մէջ ծառայող աշխա-
տաւորաց՝ քանի տարուան որ բռնուին՝ այն-
քան ժամանակի համար տրուին անցագրերը :

ՓԱՍՍԱԼԻԱ , ԵՒ ՆՈՐԱ ԿԱՐԾԻՔԸ ՊԱՊԻՆ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆԸ ՎՐԱՅ .

Հայրն Փաստալիա՝ Իտալիոյ անուանի աւ-
տուածաբաններէն մէկը՝ մօտերս տետրակ
մը հաներ է լատիներէն , յորում կցուցընէ
նախ՝ թէ պապին աշխարհական իշխանու-
թիւն ունենալը հաւատոյ մասն չէ , հարկա-
ւոր բան մը չէ . եւ երկրորդ՝ թէ պապը պար-
տական է Իտալացւոց հետ համաձայնելու , ա-
պա թէ ոչ՝ ինքը պատճառ կլինի այնմեծ հեր-
ձուածին որ պատրաստ է գալու եւ Իտալիան
պապէն բաժնելու : Ուրիշ խօսքերուն մէջ այս
ալ կըսէ բարակամիտ կրօնաւորը . « Ո՞վ է
այն կոյրն որ չտեսնէ որ Իտալացիք շատ ցա-

« ւալի վիճակի մէջ են . այնպէս վտանգա-
« լոր՝ այնպէս մերձաւոր է իտալական եկե-
« ղեցւոյն քակտումն որ առջեւն առնուլն ան-
« գամ շատ դժուար բան է : Ահա արգէն ե-
« կեղեցականաց մեծ մասը աշխարհականաց
« մեծ մասին հետ անհամաձայն է . ահա ար-
« գէն շատ եպիսկոպոսներ իրենց ժողովուրդ-
« ներէն զատուելու վրայ են , եւ ինքն իսկ
« պապը նղովելու ելեր է Իտալացւոց ազգը :
« Կարծես թէ այն երկու իշխանութիւններէն
« որ ունին եկեղեցականք կապելոյ եւ արձա-
« կելոյ , միայն կապելու իշխանութիւնը մը-

«նացեր է ձեռքերնին, ուստի եւ իրենց բան
«գործ ըրեր են նզովել՝ բանագրել՝ անիծել
«այն բանն որ Խալիլոյ մէջ ամէն մարդ,
«մեծ ու սղտիկ, բոլոր սրտով կիրնառէ ու
«կցանկայ:»

Յայտնի է որ Փաստալիային այս գրուածքը շատ մեծ շփոթութիւն ձգեր է հռովմէականաց մէջ, բայց իրեն հոգը չէ. այժմ՝ Յիսուսեանց ընկերութենէն բաժնուեր ու Ֆիորենցա քաղաքը առանձին նստեր է: Առնոյն ըստա՞ծ պապական լրագիրը Փաստա-

լիային երեսին կղարնէ անոր ուրիշ ատեն՝ այսինքն 1860-ին՝ գրածները ի պաշտպանութիւն պապին աշխարհական իշխանութեանը, եւ թերեւս իրաւունք ունի անով փաստալիային կարծիքը փոխելուն մեղադրելու. բայց անով չկրնար նորա խօսքերուն այժմ կոտրել: Փաստալիային վերջի գրուածքը ոչ ապաքէն այն ատեն կըսուէր հակապապական ու անզոր գրուածք՝ երբոր հակապապութիւնը մի եւ նոյն տետրակին մէջ լինէր, եւ ոչ թէ 1860-ին ու 1861-ին գրածներուն մէջ:

ԾԻԱԾՈՑԻ ԵՒ ԶԱՅԻ ՎՐԱՅ ՆՈՐ ԿԱՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ.

Տարւոյս յուլիսի 1-ին Կայսերական վճռով հաստատուեր է ծխախոտի վաճառքին վրայ եղած նոր կարգադրութիւնը, որոյ համառոտութիւնը կարող են տեսնել ռուսերէն գիտցողները ամսագրոյս ռուսերէն մասին մէջ:

Զայ խմելու սովորութիւնը քանի որ տարածուեցաւ Ռուսաստանի մէջ, աւելի զգալի եղաւ նաեւ անոր թանկութիւնը. ուստի տէրութիւնը նոր կանոններով չայի առուտուրը դիւրացուց ու աժընցուց: Մինչեւ ցայժմ Զինու չայը՝ միայն ցամաքէն, այսինքն Քեաֆթա քաղաքին վրայէն կուգար Ռուսաստան. ծովէն բերելու հրաման չկար.

Քեաֆթայէն բերել տուող ու ծախողներն ալ միայն քանի մը հարուստ վաճառականներ էին՝ որ իրենց ուզած գինը կղնէին չային վրայ: Բաց յայնմանէ, Քեաֆթայէն ո՛րչափ չայ գնուելիքը մինչեւ ցայժմ որոշուած էր, այսինքն այսքան արծաթի կամ ոսկիի չայ պիտի գնուէր. եւ միայն ապրանքի փոխանակութեամբ կարելի էր աւելի բան առնուլ. մաքսն ալ շատ ծանր էր: Այժմու նոր կարգադրութեամբ Քեաֆթայի մէջ առուտուր ընողները հրաման ունին՝ ո՛րքան չայ որ ուզեն՝ առնելու, թէ՛ ցամաքով եւ թէ՛ ծովով Ռուսաստան բերելու, եւ չափաւոր մաքս վճարելով ծախելու ըստ սահմանեալ կանոնաց:

ԹԷՈՂՈՍԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ ՄԸ ԳՐՈՒՆԵԼՈՒ ՈՐՈՇՄՈՒՆՔԸ.

Ներքին գործոց Ոստիկանարանին ամսագրոյն մէջ ծանուցուած է որ ըստ առաջարկութեան Կուսակալին Նոր Ռուսիոյ՝ Կայսերական հրամանաւ որոշուեր է որ Թեոդոսիոյ

մէջ առանձին քաղաքապետ մը գրուի, բայց միայն՝ երբոր այս քաղաքէն գէպ ի Մոսքուա շինուելու երկաթուղոյն աշխատանքները առաջ տարուին:

ՄԻԱՅԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳԱՅ ԲՆԱԿԻԶՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ԼՐԱԳՐԱՅ ԵՒ ՕՐԱԳՐԱՅ ԹԻԻԸ.

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց բնակիչներուն բազմութեանը նայելով, այն տէրութեան մէջ հրաւիրաբարկուող օրագրաց եւ լրագրաց թիւը ուրիշ ամէն տեղիներէն աւելի է: Բնակիչները 1790-ին, այսինքն ասկէջ 72 տարի առաջ, 4 միլիոնի հազիւ կցանէին. 1861-ին 31 միլիոն ու կէսէն աւելի են (31,641,977). Սոցա մէջ 27 միլիոն ու կէսը ազատ են, 4 միլիոնը ստրուկ կամ գերի: Նոքի տասը տարուանս մէջ ընդհանուր բնակչացը վրայ աւելցեր է 8 միլիոն 450 հազար հոգի:

Գրեթէ նոյնպէս շուտով, գուցէ աւելի ալ շուտ ասեր է այն երկրին մէջ օրագրաց եւ լրագրաց թիւը: 1725-ին այն տեղը կայ եղեր 34 լրագիր,

1790-ին 72, 1800-ին 200, 1830-ին 1000, 1850-ին 2800, իսկ 1860-ին՝ 5253: Սոցա մէջէն 324-ը կրօնական գրուածքներ են, 61-ը երկրագործական, 44-ը բժշկական, 26-ը առեւտրական, 13-ը ժուգկալութեան, 10 հատը երկաթուղեաց, 19 հատը բնական եւ չափաբանական գիտութեանց եւ արուեստից, 8 երաժշտական, 6-ը իրաւագիտական, 14-ը մասնաւոր ուսմանց եւ ընկերութեանց, մնացած 4728 հատը քաղաքական: Այս ամէն լրագրաց եւ օրագրաց մէջ 253-ը գերմաներէն կը հրատարակուին, 16-ը գաղղիարէն, 4-ը սլաւոնարէն, 3-ը իտալերէն, 2-ը շուետերէն եւ 1-ը հընդկերէն. մնացածը անգղիարէն: